

LEGĂMÂNT & DIALOG

UN STUDIUL AL PERICOPEI
CU RABINUL SACKS

Ki Tavo 5779

Traducere: Magda Kupferberg

O națiune de povestitori

Howard Gardner, profesor de științele educației și psihologie la Universitatea Harvard, este una dintre mințile cele mai impresionante ale vremurilor noastre. Este cunoscut mai ales pentru teoria sa despre “multiplele tipuri de inteligență”, ideea că nu există doar un singur aspect care să fie măsurat și definit ca inteligență, ci mai multe lucruri – o dimensiune a demnității diferenței. El a scris, de asemenea, multe cărți despre leadership și creativitate, inclusiv *Minți conducătoare*, care are o importanță anume în înțelegerea pericopei din această săptămână. [1]

Argumentul lui Gardner este acela că ceea ce face o persoană să fie leader este *abilitatea acestuia de a spune un anumit tip de poveste* – una prin care ne putem explica pe noi nouă înșine și care oferă putere și rezonază cu o viziune colectivă. Astfel, Churchill a spus povestea curajului indomabil al Marii Britanii în lupta pentru libertate. Gandhi a vorbit despre demnitatea Indiei și protestul non-violent. Margaret Thatcher a vorbit despre importanța individului împotriva unui stat permanent uzurpator. Martin Luther King a spus cum o națiune măreață nu distinge culorile. Poveștile dau unui grup o identitate comună și un sentiment al unui scop.

Filosoful Alasdair MacIntyre a subliniat și importanța acestor fire narrative pentru moralul vieții. “Omul”, scrie el, “este în acțiunile sale și în practică așa cum este în ficțiunile sale, în mod esențial un animal povestitor.” Prin intermediul poveștilor începem să învățăm cine suntem și cum ni se cere să ne purtăm. “Lipsește-i pe copiii de povești și îi vei face să devină bâlbâiți, anxioși și inconsecvenți, atât în acțiuni, cât și în modul în care se exprimă.” [2] Să știm cine suntem înseamnă în mare parte să înțelegem din ce poveste sau ce povești facem parte.

Întrebările importante: – “Cine suntem?” “De ce suntem aici?” “Care este misiunea noastră?” – au cel mai bun răspuns sub forma unei povești. Așa cum a formulat Barbara Hardy: “visăm sub formă narativă, ne imaginăm lucruri ca povești, ne amintim, anticipăm, sperăm, disperăm, credem, ne îndoim, planificăm, recapitulăm, criticăm, construim, bîrfim, învățăm, urâm și iubim sub formă narativă.” Acest lucru este fundamental pentru a înțelege ce fel de carte este Tora: nu este un tratat teologic sau un sistem metafizic, ci o serie de povești interconectate, ce se extind pe o perioadă mai lungă de timp, de la călătoria lui Avraam și Sarah din Mesopotamia, până la rătăcirea în deșert a lui Moșe și a israeliților. Iudaismul se referă mai puțin la *adevăr ca sistem* și mai mult la *adevăr ca poveste*. Și noi suntem parte a acestei povești. Asta înseamnă să fii evreu.

O mare parte din ceea ce face Moșe în Deuteronom este să spună povestea următoarei generații, reamintindu-le ce a făcut Dumnezeu pentru părinții lor și o parte dintre greșelile pe care le-au făcut părinții lor. Moșe, fiind un mare eliberator, este povestitorul suprem. Însă ceea ce face în pericopa Ki Tavo depășește cu mult acest lucru.

El le spune oamenilor că atunci când vor intra, vor cuceri, și se vor așeza pe acel pământ, ei trebuie să aducă primele fructe coapte la sanctuarul central, la Templu, ca o modalitate de a-i mulțumi lui

Dumnezeu. O Mișna din Bikkurim[3] descrie o scenă plină de bucurie în care oamenii reuniți la Ierusalim de pe tot cuprinsul țării, își aduc primele fructe, acompaniați de muzică și celebrare. Însă doar să aducă fructele nu era de ajuns. Fiecare persoană trebuia să facă o declarație. Și această declarație a devenit unul dintre cele mai cunoscute pasaje din Tora deoarece, deși era original spusă de Shavuot, festivalul primelor fructe, în timpurile post-biblice a devenit elementul central al Hagadei în noaptea de Seder:

Tatăl meu era un Arameu pribeag, s-a coborât în Egipt cu puțini inși, și s-a așezat acolo pentru o vreme. Acolo, a ajuns un neam mare, puternic și numeros. Dar egiptenii ne-au chinuit, ne-au asuprit, și ne-au supus la grea robie. Noi am strigat către Domnul, Dumnezeul părinților noștri. Domnul ne-a auzit glasul, și a văzut asuprirea, chinurile și necazurile noastre. Și Domnul ne-a scos din Egipt, cu mână puternică și cu braț întins, cu arătări înfricoșătoare, cu semne și minuni.

(Deut. 26: 5-8)

Aici, pentru prima oară, să spună povestea națiunii sale devine o obligație pentru fiecare membru al acestei națiuni. Prin acest act, cunoscut ca *vidui bikkurim*, "declarația asupra primelor fructe", evreii au primit porunca de a deveni o națiune de povestitori.

Aceasta este o evoluție remarcabilă. Yosef Hayim Yerushalmi ne spune că "Doar în Israel și nicăieri altundeva în lume porunca de a-ți aminti este simțită ca un imperativ religios pentru un întreg popor." [4] Din nou și din nou apare în Deuteronom porunca de a-ți aminti: "Amintiți-vă că ați fost sclavi în Egipt." "Amintiți-vă ce v-a făcut Amalek." "Amintiți-vă ce i-a făcut Dumnezeu lui Miriam." "Amintiți-vă zilele din vechime, gândiți-vă la generațiile care au trecut. Întrebă-ți tatăl și el îți va spune, întreabă-ți bătrânii și îți vor explica."

Vidui bikkurim este mai mult de atât. Este, comprimat în cel mai scurt spațiu posibil, întreaga istorie a națiunii într-o formă rezumată. În câteva propoziții scurte avem aici "originile patriarhale din Mesopotamia, apariția națiunii ebraice în mijlocul istoriei mai degrabă decât în preistoria mitică, sclavia din Egipt și eliberarea, obținerea pământului Israelului și, pe tot parcursul – recunoașterea lui Dumnezeu ca Domnul istoriei." [5]

Ar trebui să menționăm aici o nuanță importantă. Evreii au fost primul popor din istorie care l-au descoperit pe Dumnezeu. Ei au fost primii care s-au gândit în termeni istorici la timp ca o arenă a schimbării, spre deosebire de perspectiva care se concentra pe ciclicitatea timpului, în care se rotesc anotimpurile, oamenii se nasc și mor, însă nimic nu se schimbă cu adevărat. Evreii au fost primii oameni care au scris istorie – cu multe secole înainte de Herodot și Thucydides, de multe ori fiind considerați în mod eronat primii istorici. Totuși, ebraica biblică nu are niciun cuvânt care să însemne "istorie" (cel mai apropiat echivalent este *divrei hayamim*, "cronici"). În loc, este folosită rădăcina *zahor*, care înseamnă "memorie".

Există o diferență fundamentală între istorie și memorie. Istoria este "povestea lor" [6] o relatare a unor evenimente care s-au petrecut într-o altă perioadă, altor persoane. Memoria este "povestea mea". Este o internalizare a trecutului ca parte a identității proprii. La asta se referă Mishna în tratatul Pesachim atunci când spune: "Fiecare persoană trebuie să se vadă pe ea însăși ca și cum ar ieși chiar ea din Egipt" [7]

Pe parcursul Deuteronomului Moșe îi avertizează pe oameni – nu de mai puțin de paisprezece ori – să nu uitați. Dacă vor uita trecutul își vor pierde identitatea și simțul direcției și va urma dezastrul. Mai mult, nu doar că oamenii primesc porunca de a-și aminti, ei au și porunca de a transmite aceste amintiri copiilor lor.

Acest întreg fenomen reprezintă o serie de idei remarcabile: despre identitate ca parte a memoriei colective, despre ritualul de a spune povestea națiunii, și mai presus de orice faptul că *fiecare dintre noi este păstrătorul istoriei și al memoriei*. Nu este doar liderul singur sau elita, care sunt educați pentru a-și reaminti trecutul, ci fiecare dintre noi. Și acesta este un aspect al transferului și democratizării leadershipului, pe care îl decoperim în întreg iudaismul ca mod de viață. Liderii majori spun povestea grupului, dar cel mai mare dintre lideri, Moșe, a învățat grupul cum să devină o națiune de povestitori.

Putem vedea puterea acestei idei și în zilele noastre. Așa cum subliniez în cartea mea *Casa pe care o construim împreună*, dacă vizitezi memorialele prezidențiale din Washington, vei vedea că fiecare are o

inscripție luată chiar din discursurile acestora: al lui Jefferson – “păstrăm aceste adevăruri ca fiind auto-evidente...”, Roosevelt – “Singurul lucru de care trebuie să ne temem este însăși frica”, cel de-al doilea discurs inaugural al lui Lincoln – “Cu răutate față de nimeni, cu caritate față de toți...” Fiecare memorial spune o poveste.

Londra nu are un astfel de echivalent. Conține multe memoriale și statui, fiecare cu o scurtă inscripție unde este menționat pe cine înfățișează, dar fără discursuri sau citate. Nu e nicio poveste. Chiar și memorialul lui Churchill, ale cărui discursuri îi erau rivale lui Lincoln ca putere, înfățișează doar un cuvânt: *Churchill*.

America are o poveste națională deoarece este o societate bazată pe ideea de legământ. Narațiunea este elementul central al politicii deoarece localizează identitatea națională într-un set de evenimente istorice. Amintirea acelor evenimente evocă valorile pentru care cei dinaintea noastră au luptat și pe care noi le păstrăm.

O povestire a legământului este mereu incluzivă, proprietatea tuturor cetățenilor, nou veniții deopotrivă cu cei născuți acolo. Spune tuturor, indiferent de clasă sau cult, aceștia suntem noi. Crează un sentiment de identitate comună care transcende alte identități. Acesta este motivul pentru care, spre exemplu, Martin Luther King a putut să o folosească la un asemenea nivel în cele mai importante discursuri ale sale. El le spunea semenilor săi afro – americani să se privească ca o parte egală a națiunii. În același timp le spunea americanilor caucazieni să-și onoreze angajamentul față de Declarația de Independență și afirmația că “toți oamenii au fost creați egali”.

Anglia nu are același tip de poveste națională deoarece nu este întemeiată pe legământ, ci pe ierarhie și tradiție. Anglia, scrie Roger Scruton, “nu a fost o națiune sau un crez sau un legământ sau o limbă sau un stat, ci o casă. Lucrurile de acasă nu au nevoie de o explicație. Sunt acolo pentru că sunt acolo.” [8] Anglia, istoric, a fost o societate bazată pe clase, în care exista o elită conducătoare care guverna în numele națiunii per ansamblu. America, fondată de Puritani, ce se vedeau ca un nou Israel, legat printr-un legământ, nu a fost o societate a celor care conduc și a celor care sunt conduși, ci mai degrabă o societate a responsabilității comune. De acolo și fraza, centrală politicii Americane, dar care nu este niciodată folosită în politică în Anglia: “Noi, poporul.”

Transformându-i pe israeliți într-o națiune de povestitori, Moșe a ajutat să îi transforme într-un popor legat printr-o responsabilitate colectivă – unul față de celălalt, față de trecut și viitor și față de Dumnezeu. Creând cadrul unei povești pe care generațiile succesive ar considera-o a lor și și-ar învăța copiii despre el, Moșe i-a transformat pe israeliți într-o națiune de lideri.

Shabat Shalom

---

[1] Howard Gardner, în colaborare cu Emma Laskin, *Minți conducătoare: o anatomie a leadershipului*, New York, Basic Books, 2011.

[2] Alasdair MacIntyre, *After Virtue*, University of Notre Dame Press, 1981.

[3] *Mishnah Bikkurim ch. 3.*

[4] Yosef Hayim Yerushalmi, *Zakhor: Jewish History and Jewish Memory*, Schocken, 1989, 9.

[5] Yerushalmi, *ibid.*, 12.

[6] This is a simple reminder not an etymology. *Historia* is a Greek word meaning inquiry. The same word comes to mean, in Latin, a narrative of past events.

[7] *Mishnah Pesachim 10: 5.*

[8] Roger Scruton, *England, an Elegy*, Continuum, 2006, 16.

Pentru mai multe articole ale Rabinului Sacks,
vă invităm să vizitați www.rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • Toate drepturile sunt rezervate
Biroul Rabinului Sacks este susținut de The Covenant & Conversation Trust